

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора

Харитонові Олени Іванівни

на дисертаційну роботу Вінтоняк Наталії Дмитрівни на тему

«Правовий режим корпоративних прав подружжя»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Активний розвиток ринкової економіки тісно пов'язаний зі створенням юридичних осіб корпоративного типу.

Водночас внесок до статутного капіталу юридичних осіб корпоративного типу дуже часто формується за рахунок майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Відповідно дослідження правового режиму корпоративних прав подружжя набувають актуальності з огляду на зростання числа юридичних осіб корпоративного типу та внесення майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності як внеску до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Внаслідок недосконалості законодавчої бази щодо окремих організаційно-правових форм юридичної особи корпоративного типу, існує потреба у правовому наповненні законодавчих прогалин, що стосуються корпоративних прав подружжя. Нормативне регулювання правового режиму корпоративних прав подружжя необхідно здійснювати таким чином, щоб забезпечити права та інтереси кожного з подружжя, а також юридичної особи корпоративного типу, учасником якої є один з них.

Попри деякі спроби наукового висвітлення актуальних питань правового регулювання корпоративних прав подружжя, у вітчизняній науці корпоративного і цивільного права загальна концепція правового режиму корпоративних прав подружжя відсутня, а окремі питання їх правової природи, системи тощо, усе ще залишаються недостатньо дослідженими. Тому звернення

авторки до проблем правового режиму корпоративних прав подружжя в Україні слід визнати виправданим і доцільним як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Відсутність єдиного підходу у науковій літературі щодо поняття та сутності правового режиму корпоративних прав подружжя впливає на стан нормативного закріплення їх у чинному законодавстві та потенційно створює ускладнення для правозастосовчої практики.

Свідченням актуальності дисертаційного дослідження є також те, що дисертаційне дослідження пов'язане із вдосконаленням законодавчих актів, які регулюють відносини, які виникають між подружжям щодо внесення майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності як внеску до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

З огляду на зазначене, актуальність теми дисертаційного дослідження Вінтоняк Наталії Дмитрівни не викликає жодних заперечень та сумніву.

В процесі виконання дисертаційного дослідження авторкою було поставлено завдання здійснити характеристику корпоративних відносин та майнових відносин подружжя; розкрити поняття та сутність правового режиму корпоративних прав подружжя; з'ясувати правовий режим акцій подружжя; дослідити відчуження корпоративних прав одним із подружжя за договором. Окрему увагу авторкою приділено поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, переданого до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Структура роботи вдала і обумовлена, перш за все, метою і предметом дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, поділених на сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом і висновками, перспективами подальшого дослідження і використання для розвитку доктрини цивільного права і законодавства слід назвати досить вдало викладеними. Така побудова дисертаційного дослідження надала змогу запропонувати структурний аналіз теми, виявити проблеми та недоліки у правовому регулюванні відносин, які

виникають між подружжям щодо внесення майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності, до статутного капіталу та сформувані пропозиції щодо вдосконалення такого правового регулювання. Авторка творчо використала велику кількість спеціальної юридичної літератури, актів законодавства, матеріалів судової практики, надаючи їм кваліфіковану правову оцінку. В дисертації розглянуто чимало дискусійних проблем, пропонується власне бачення шляхів їх вирішення. При цьому, авторка веде полеміку з науковцями коректно і толерантно, прагне доказово обґрунтувати свою позицію з того чи іншого питання.

Дисертаційний матеріал викладається послідовно, логічно, юридично грамотно, що засвідчує її високий науковий потенціал. Робота позбавлена обтяжливих граматичних конструкцій, сприймається легко та повно.

Загалом, дане дослідження характеризується ознакою єдності змісту. Позиції, які формулює та відстоює авторка роботи, ґрунтуються на дослідженнях правової науки. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням раціональної сукупності сучасних загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання.

Методи дослідження, використані у роботі, дали можливість сформулювати положення, висновки і рекомендації, що характеризуються новизною. Прикладний характер дослідження дозволив авторці сформулювати пропозиції, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання корпоративних прав подружжя, набутих за рахунок внесення вкладу до статутного капіталу майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності.

Наукова новизна полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці системним дослідженням проблемних питань правового режиму корпоративних прав подружжя. На основі дисертації сформульовано низку

нових концептуальних у теоретичному розумінні та важливих для юридичної практики положень і висновків, які виносяться на захист.

Так, зокрема, цікавою здається авторська позиція стосовно того, що до регулювання корпоративних прав подружжя необхідно застосовувати спеціальний правовий режим, сутність якого полягає в трансформації права власності. Для того з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу, право власності (речове право) на майно, що передається до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу, трансформується в суб'єктивне корпоративне право. Для того з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, таке право трансформується в право вимоги.

Заслуговує на увагу визначення правового режиму корпоративних прав подружжя як комплексу правових засобів, що визначають порядок регулювання майнових відносин між подружжям та відносин з третіми особами у зв'язку з набуттям одним із подружжя корпоративних прав і статусу учасника юридичної особи корпоративного типу та набуттям права вимоги іншим із подружжя, який передав об'єкти права спільної сумісної власності до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Слід звернути також увагу на цікавий, хоча і не бездоганний підхід дисертантки щодо визначення права вимоги як майнового права, що виникає на підставі юридичного факту, що має корпоративну природу, згідно з яким один з подружжя, який не є учасником юридичної особи корпоративного типу, але передав майно до статутного капіталу, має право звернутися з вимогою до іншого з подружжя, який є учасником юридичної особи корпоративного типу, щодо виплати певних сум, що належать йому згідно із законом та/або договором.

Так, зокрема, авторкою обґрунтовується, що належність права вимоги дає його власникові право на частину: 1) доходів, отриманих одним із подружжя; 2) майна, отриманого від відчуження корпоративних прав; 3) майна, отриманого в разі виходу з юридичної особи корпоративного типу; 4) майна,

отриманого у випадку ліквідації юридичної особи корпоративного типу. Якщо об'єкти права спільної сумісної власності були використані одним із подружжя одноосібно для внесення вкладу до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу, без згоди іншого з подружжя, то останній має право на компенсацію вартості частини майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності, та/або звернення стягнення на частку в статутному капіталі того з подружжя, хто є учасником юридичної особи корпоративного типу.

Не можна не погодитися з позицією авторки, відповідно до якої у випадку набуття акцій за рахунок майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, весь комплекс корпоративних прав набуває той з подружжя, який є акціонером. Акція посвідчує належність корпоративних прав, які є неподільними та в повному обсязі належать акціонеру.

В якості позитивного моменту слід відмітити спробу авторки дослідити категорію правового режиму корпоративних прав подружжя.

Здобувачка вільно оперує категоріями та поняттями, які вироблені юридичною наукою, в межах теми дисертаційного дослідження..

Матеріал дисертації викладається логічно, послідовно, відповідно до визначеного дисертанткою змісту, що свідчить про глибоке опрацювання теми обраного дослідження. Авторкою чітко та послідовно сформульовані мета та завдання дослідження, їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертації визначені у відповідності з вимогами МОН України та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему.

Для досягнення сформульованої мети у роботі на основі теоретичного аналізу юридичної літератури з визначеної проблематики, нормативно-правових актів, судової практики, авторкою в повній мірі виконано завдання дисертаційного дослідження.

В якості позитивного моменту слід відзначити також те, що авторкою в процесі підготовки і написання дисертаційного дослідження використано не тільки наукову літературу та положення законодавства, а й опрацьовано значну

кількість судових справ. Це має важливе значення, оскільки судова практика переповнена спорами щодо поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності, внесеного до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу.

Положення, які виносяться на захист, належним чином обґрунтовуються у тексті дисертації, є достовірними і характеризуються науковою новизною. Переважна більшість наукових висновків заслуговує на схвалення.

Наукову і практичну цінність дисертації підтверджують можливості застосування її результатів у: *науково-дослідницькій діяльності* під час проведення наукових пошуків у сфері правового режиму корпоративних прав подружжя; *практичній діяльності* в процесі вдосконалення чинного законодавства України та під час розгляду судами справ, пов'язаних з поділом майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності, внесеного до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу; *навчальному процесі* для викладання навчальних дисциплін «Сімейне право України», «Корпоративне право України», написання підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені в авторефераті, п'яти наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України із юридичних наук, у одній статті в науковому періодичному фаховому виданні іншої держави, у дев'яти тезах доповідей на наукових конференціях та в трьох працях, що додатково відображають наукові результати дисертації.

На теоретичному рівні дисертація та опубліковані на її основі праці дисертантки заповнюють у значній мірі прогалину в дослідженні проблемних питань правового режиму корпоративних прав подружжя.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. В цілому, робота виконана

на належному науковому рівні та є внеском в подальший розвиток правової науки.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 213 сторінок. Список використаних джерел налічує 261 найменування і розташований на 29 сторінках. Додаток А містяться на 4 сторінках. Додаток В міститься на 3 сторінках.

Позитивно оцінюючи виконане дисертаційне дослідження в цілому, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і наукову новизну, слід звернути увагу на те, що окремі положення мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації або уточнень:

1. Першим пунктом наукової новизни з зазначенням того, що це відбувається вперше, авторка стверджує, що «корпоративне право як об'єкт цивільних прав є персоніфікованим, оскільки належить учаснику юридичної особи корпоративного типу та не належить подружжю на праві спільної сумісної власності» (с.20 дисертаційного дослідження). Однак про особистий, персоніфікований характер корпоративного права вже йшла мова, зокрема, у статті 100 ЦК (яка існує зараз в іншій редакції), у різних публікаціях з проблемних питань корпоративного права. Очевидно, має йтися в даному випадку про удосконалення цього поняття з врахуванням режиму корпоративних прав подружжя.

2. На початку дослідження авторка звертається до проблеми визначення організаційно-правової форми юридичної особи, у засновників / учасників якої виникають корпоративні права. Пані Наталя слушно наголошує, що: «На сьогодні законодавство не дає чіткого розуміння поняття корпорації, зміст якого не викликав би жодних питань. Крім того, у правовій доктрині також спостерігаються різні підходи до визначення змісту поняття «корпорація» та немає єдності в тому, які організаційно-правові форми юридичних осіб слід відносити до корпорацій». На підставі дослідження законодавства та

доктринальних підходів, дисертантка пропонує авторське визначення, при цьому на початку визначення зазначає: «під юридичною особою корпоративного типу (корпорацією)...», тобто з такого формулювання фактично слідує ототожнення двох категорій «особа корпоративного типу» і «корпорація». Разом з тим у наступному реченні автор зазначає: «Якщо в результаті створення юридичної особи учасник набуває корпоративних прав, то незалежно від організаційно-правової форми, таку юридичну особу слід відносити до юридичних осіб корпоративного типу **або ж** (виділено мною -О.Х.) корпорацій. З чого можна дійти висновку, що авторка все ж таки розмежовує «особи корпоративного типу» та «корпорації». Тому під час захисту слід чітко визначити, як все ж таки співвідносяться такі категорії як «особи корпоративного типу» та «корпорації»?

3. У роботі запропоновано внести зміни до законодавства щодо визначення умов розпорядження майном подружжя при формуванні статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу. При цьому пропонується одночасно доповнити та викласти в новій редакції статтю 61-1 Сімейного кодексу України *«Об'єкти права спільної сумісної власності подружжя, передані до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу»* та доповнити частинами 4 та 5 статтю 13 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та викласти в такій редакції: *«Вклад учасника товариства»*. Порівняльний аналіз запропонованих редакцій статей свідчить про їх ідентичність. У зв'язку з чим постає питання, для чого дублювати в різних законодавчих актах тотожні положення? На жаль, проблема регулювання однакових відносин в різних нормативно-правових актах є доволі поширеною в національному законодавстві. При цьому такі положення не завжди є узгодженими, при внесенні подальших змін до одного нормативно-правового акту не обов'язково вносяться зміни до іншого, внаслідок чого з'являються колізії, які викликають чимало складнощів в правозастовчій сфері. У зв'язку з чим не вбачається доцільним закріплювати в різних законодавчих

актах тотожні положення щодо визначення умов розпорядження спільним майном подружжя при формуванні статутного капіталу.

4. З метою захисту прав та інтересів одного з подружжя, без згоди якого було передано спільне майно в рахунок формування, збільшення статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу, авторкою запропоновано закріпити на законодавчому рівні наступні положення: *«Якщо об'єкти права спільної сумісної власності були використані одним із подружжя одноосібно для внесення вкладу до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу, без згоди іншого з подружжя, то останній має право на компенсацію вартості частини майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності.*

Якщо компенсація за рахунок майна одного з подружжя — учасника юридичної особи корпоративного типу є неможливою, інший з подружжя має право вимоги звернення стягнення на частку у статутному капіталі того з подружжя, хто є учасником юридичної особи корпоративного типу».

Беззаперечно, закріплення такого механізму дозволить забезпечити права та інтереси одного з подружжя. Разом з тим постає питання щодо забезпечення інтересів самої юридичної особи, а також прав та інтересів інших учасників юридичної особи. Адже звернення стягнення може негативно позначитись на майновому статні товариства, його господарській діяльності тощо. У зв'язку з чим хотілось би почути позицію дисертантки стосовно того, наскільки така пропозиція узгоджена з положеннями законодавства щодо захисту інтересів товариства та його учасників?

5. В дисертаційній роботі зазначається, що: «будь-які дії одного з подружжя щодо розпорядження об'єктами права спільної сумісної власності з моменту реєстрації шлюбу будуть вважатися такими, що вчинені за згодою другого з подружжя, в тому числі, і передання спільного сумісного майна до статутного капіталу юридичної особи корпоративного типу». Відповідно до Сімейного кодексу спільні права виникають не лише у подружжя, яке перебуває у зареєстрованих відносинах, а й також між чоловіком та жінкою, які проживають спільно без реєстрації шлюбу. У зв'язку з чим постає питання, що

буде визначальним моментом замість реєстрації шлюбу для того, щоб дії щодо розпорядження об'єктами права спільної сумісної власності вважалися такими, що вчинені за згодою другого з подружжя? Чи така презумпція у відносинах без реєстрації шлюбу не виникає?

6. Одним з пунктів наукової новизни обґрунтовується положення про те, що за умови відчуження корпоративних прав за договором не потрібна нотаріально засвідчена заява про надання згоди іншим із подружжя, оскільки корпоративні права не належать подружжю на праві спільної сумісної власності. З таким висновком не можна однозначно погодитись. Попри те, що корпоративні права не належать подружжю на праві спільної сумісної власності, їх відчуження має відбуватись за згодою між подружжям, оскільки укладання такого договору може суттєво вплинути на стан майнових відносин в родині. Крім того, набуття корпоративних прав може також відбуватись за рахунок спільного майна подружжя. До того ж, авторка пропонує встановити на законодавчому рівні нотаріальну форму договору про відчуження корпоративних прав.

Тому положення щодо форми отримання згоди між подружжям на відчуження корпоративних прав потребує уточнення та додаткового обґрунтування позиції автора.

Разом з тим, висловлені зауваження носять переважно локальний, дискусійний характер і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в даній дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад дисертантки в науку корпоративного права.

Дисертація Вінтоняк Наталії Дмитрівни на тему: «Правовий режим корпоративних прав подружжя» містить результати проведених особисто здобувачем досліджень. Отримані автором дисертації нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують конкретну наукову задачу.

Автореферат за змістом відповідає дисертаційній роботі, достатньою мірою відображає сутність і основні положення дисертації. Порушень щодо

викладення матеріалу в дисертації не виявлено. Опубліковані праці за темою дисертації повною мірою відображають предмет дослідження.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Вінтоняк Наталії Дмитрівни на тему: «Правовий режим корпоративних прав подружжя» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності мають істотне значення для розвитку науки цивільного права, повністю відповідає вимогам ДАК МОІ України до кандидатських дисертацій за спеціальністю 12.00.03. — цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право, а також пунктам 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за даною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор

член-кореспондент НАПрІІ України

Заслужений діяч науки і техніки України

Національний університет

«Одеська юридична академія»,

завідувач кафедри права інтелектуальної власності

та корпоративного права

О. І. Харитонова

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

